

CARAVAGGIO'NUN CONTARELLI ŞAPEL RESİMLERİNİN MİMARİ MEKÂNLA İLİŞKİSİ

THE RELATIONSHIP OF CARAVAGGIO'S CONTARELLI CHAPEL PAINTINGS WITH THE ARCHITECTURAL SPACE

Dr. Öğr. Üyesi Erdal KARA

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi,
Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü,
İstanbul/TÜRKİYE, E-mail: erdal.kara@msgsu.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p>Makale Geçmişi: Geliş: 16 Ekim 2018 Kabul: 30 Ekim 2018</p>	<p>Sanat tarihinde mimarlık ve resim sanatları birbiriyle ilişkili olmuştur Resimler mimari mekânlarda sergilenmek üzere yapılmışlar ve gelişim göstermişlerdir. Caravaggio'nun Contarelli Şapel için yaptığı Aziz Matta resimleri, mimari mekân ve resim ilişkisinin tipik örneklerindedir. Roma'da San Luigi dei Francesi kilisesinde, Fransız kardinal Matteo Contarelli tarafından Aziz Matta'ya adanmak için yatırılan şapeli dekore eden resimler Caravaggio'ya sipariş edilmiştir. Her bir resim Şapelin mimari yapısı ile kompozisyon, biçim ve içerik olarak ilişkili bir şekilde tasarlanmıştır. Resimler Aziz Matta'nın hayatındaki üç önemli anı tasvir etmektedir. Sol duvardaki resim Matta'nın İsa tarafından havariliğe çağrılışını, altardaki resim Matta'nın meleğin ilhamı ile İncil'i yazmasını, sağ duvardaki resim ise, Matta'nın şehid edilmesini göstermektedir. Resimler şapelin mimari yapısı üzerinde işlevsel bir etkiye sahiptir ve mekânın izleyenler tarafından algılanışına doğrudan etki etmektedirler. Caravaggio mimari elemanların sahip oldukları özellikleri resimsel eleman olarak kullanarak, mekân ve resimleri birbirleriyle bütünleştirmiştir.</p>
<p>Anahtar Kelimeler: Resim, Mimarlık, Mekân, Caravaggio, Barok</p>	
<p>DOI: 10.31566/arts.2018345688</p>	

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Article History: Received: 16 October 2018 Accepted: 30 October 2018</p>	<p>In art history, architecture and art of painting have been related to each other. Paintings have been made for being shown in the architectural space and progressed. The paintings of St. Matthew by Caravaggio for the Contarelli Chapel are typical examples of the relationship between architectural space and painting. In Rome, in the church of San Luigi dei Francesi, The paintings which decorate the the chapel that has been dedicated to St. Matthew by French cardinal Matteo Contarelli were commissioned to Caravaggio. Each picture is designed with a relationship to the architectural structure of the chapel in composition, form and content. The paintings depict three important moments in the life of Saint Matthew. The picture on the left wall shows the call of Matthew to the apostle, and the picture below shows Matthew writing the Bible with the inspiration of the angel, and the picture on the right wall shows the martyrdom of Matthew. The paintings have a functional effect on the architectural structure of the chapel and have a direct impact on the perception of the space by the viewers. Caravaggio uses the features of architectural elements as pictorial elements and integrates space and pictures.</p>
<p>Keywords: Painting, Architecture, Space, Caravaggio, Baroque</p>	
<p>DOI: 10.31566/arts.2018345688</p>	

1. GİRİŞ

Tarih boyunca resim ve mimarlık sanatları birbirleriyle ilişkili olarak gelişim göstermişlerdir. Resimler sergilenmek üzere yapıldıkları mekânların bir parçası olarak kurgulanmışlar ve bu da biçim, içerik ve kompozisyon olarak yeni fikirler ve bakış açılarının ortaya çıkmasına yol açarak, sanatsal gelişimin yolunu açan unsurlardan biri olmuştur. Resim ve mimari mekân birlikteliğinin sanat tarihindeki en farklı örneklerinden biri Roma'daki San Luigi dei Francesi kilisesinde yer alan Contarelli Şapel ve Carravaggio'nun resimleridir.

İnşası 1518 yılında başlayıp, 1589 yılında tamamlanan San Luigi dei Francesi kilisesi döneminin özelliği olan Barok mimari tarzına sahiptir. Adını 13. Yüzyılda yaşamış ve Katolik kilisesi tarafından aziz ilan edilen Fransa kralı 9. Louis'den alan kilise Roma'daki Fransız kardinallerinin ünvan kilisesidir (Nemes,16.10.2018). Kilisenin giriş kapısından ana altara kadar uzanan bazilikal apsenin her iki tarafında farklı kardinaller tarafından yaptırılan on adet şapel bulunmaktadır ve bu şapellerden en ünlüsü üç adet büyük boyutlu Caravaggio tablosuna ev sahipliği yapan ve Aziz Matta'ya adanmış olan Contarelli şapelidir (Saintlouis-rome, 10.10.2018). Şapel adını Fransız kardinal Matteo Contarelli'den almaktadır. Kilisenin yapımına yüklü bir miktar para ödeyen kardinal 1585 yılında hayattan ayrılmadan önce şapelin dekorasyonu için ödenek bırakmış ve orada adaşı, İncil yazarı Aziz Matta'nın hayatından sahnelerin betimleneceği resimlerin yer almasını vasiyet etmiştir (Puglisi, 1998, 59).

Şapel için ilk siparişler heykeltıraş Jacques Cobaert ve ressam Giuseppe Cesari'ye verilmiş fakat farklı nedenlerden oluşan sorunlardan dolayı ile her iki sanatçı ile yapılan sözleşmeler iptal edilmiştir. Kardinal Francesco Maria del Monte kiliseye, hamisi olduğu ressam Caravaggio'yu önermiş ve sanatçı ile anlaşmaya varılmıştır. (Lambert, 2004,47)

Contarelli Şapel, iki yan duvar ve bir altardan oluşan mimari yapıya sahiptir. Altarın üstünde, güneye bakan yarım daire şeklinde pencere, içeri güneş ışığının girmesini sağlamakta ve şapeli gün boyunca aydınlatmaktadır. Caravaggio'ya verilen sipariş ilk önce iki yan duvar için yapılacak resimleri kapsıyorken, daha sonra altar resmi de sözleşmeye dahil edilmiştir. Şapel'in üç duvarlı dar alanı ve pencerenin konumu Caravaggio'nun resimleri, mimari mekân ve birbirleriyle olan ilişkilerine göre planlamasını sağlamıştır.

2. AZİZ MATTANIN ÇAĞRILMASI

Caravaggio 1599 yılında başladığı resmi 1600 yılında tamamlamıştır. Şapelin sol duvarında yer alan resim Aziz Matta'nın İsa tarafından havariliğe çağrılmasını göstermektedir. Caravaggio gümrük memuru olan Matta'tı bir 16 yy. Roma hanında, o dönemin giysileri içinde resmetmiştir. Karanlık bir mekânda bir masanın başında dört kişi ile çevrili olan Matta, mekâna giren İsa'nın kendisini işaret etmesiyle oldukça şaşırılmış görünmektedir (Harris, Zucker, 10.10.2018). 322x340 cm boyutlarındaki resmin oranları, neredeyse kareye yakındır. Caravaggio resminin kompozisyonunu şapelin dışından mekân ile birlikte etkili bir biçimde görülecek şekilde kurgulamıştır çünkü izleyicilerin resmi mekândan bağımsız ve tam cepheden görme şansları yoktur. Masadaki gurubun ortasında oturan Matta tuvalin sol kısmında vurgu oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir. Bu yerleştirme hemen hemen tuval yüzeyinin ¼ lük bir parçasına denk gelmektedir. İsa ise resmin sağ başında durmakta ve elini ileri uzatarak, parmağıyla Matta'yı göstermektedir. Karanlıkçı bir anlayışla oluşturulmuş resimde İsa'nın arkasından kompozisyona giren ışık da Matta'yı aydınlatarak sahneye ilahi bir hava katmakta ve Caravaggio'nun Michelangelo'nun Sistin Şapel'deki Adem'in yaratılışı resmine atıf yaparcasına oluşturduğu İsa'nın uzatılmış parmağını ifade ve hareket olarak güçlendirmektedir (Erdoğan,2015,33) . Matta'nın resmin sol tarafında yer alması ve onu çevreleyen gurupla birlikte bir vurgu alanı oluşturması, İsa'nın sağ tarafta, ışık ile birlikte sahip olduğu pozisyon resme dinamizm ve denge katarken, kompozisyona da

işlevsellik kazandırmaktadır. Çünkü asılı olduğu dar duvarda resim perspektifin yardımıyla izleyiciye doğru uzayarak dikdörtgen etkisi yaratmakta, Matta izleyiciyle yakınlaşırken, İsa ve ilahi ışık daha mesafeli bir konumda kalmaktadır. Resmin içinde dolaşan ve İsa'nın arkasında bir yerden kaynaklanan bu ışıkla ilgili dikkat çekici bir başka ayrıntı bulunmaktadır; Şapelin merkezinde yer alan yarım daire şeklindeki pencerenin ışığının açısı, resimsel ışığın açısıyla birleşmekte, ve resimsel ışık, kilisenin dışından gelen gün ışığıyla özdeşleşmektedir (Puglisi,1998,162). Böylece doğal ışık, kompozisyonun bir parçası haline almaktadır.

Resim 1. Aziz Matta'nın Çağrılması

Kaynak. www.italysbestrome.com

3. AZİZ MATTA'NIN ESİNİ

Şapel'in merkezinde, altar resmi olarak, 292x186 cm boyutlarındaki "Aziz Matta'nın Esini" tablosu yer almaktadır. Aziz Matta'nın hayatındaki dönüm noktalarından birine tanıklık etmemizi sağlayan bu resimde, karanlık bir mekânda gökden inerek ilham veren melek ve bu ilham ile İncil yazmakta olan Matta yer almaktadır (Gombrich, 1992, 12). Aslında Caravaggio'nun Contarelli Şapel altarı için yaptığı ilk resim, Kardinal del Monte tarafından rededilmiş ve onun yerini daha anıtsal ve ilahi bir etkiye sahip olan bu resim almıştır. (Puglisi, 1998,180)

Resimde Aziz Matta tam boy olarak yer almakta ve aşağıdan yukarı doğru uzayan kıvrımlı bir hareket içinde, kadrajın dışından resme girmekte olan meleğe bakmaktadır. Meleğin giysileri ve hareketi ile Matta'nın hareketi birbirlerini görsel olarak tamamlamaktadırlar. Kompozisyonda ışık yukarıdan, kadrajın dışında bir yerden gelmekte ve melek de bu ışıkla birlikte aşağıya inmektedir. Karanlık mekân içinde ışığın yer alış şekli

resme bir anıtsallık ve hafiflik hissi katmakta, tüm kompozisyonun yukarı doğru çekiliyor etkisi içinde olmasına sebep olmaktadır. Şapelin mimari yapısını ve altarın üstündeki yarım daire şeklindeki pencereyi göz önüne alırsak, bir önceki resimde olduğu gibi bu resmin ışığının, pencerenin doğal gün ışığıyla birlikte hareket ettiğini görmekteyiz. Yani gerçek mekâna altarın üstünden giren ışık ile resme melekle birlikte yukarıdan giren ışık özdeşleşmektedir.

Resim 2. Aziz Matta'nın Esini

Kaynak.www.wga.hu

4. AZİZ MATTA'NIN ŞEHİT EDİLİŞİ

Şapelin sağ duvarında yer alan resim, izleyenlere Aziz Matta'nın hikayesinin sonunu anlatmaktadır. Tam karşı duvarında asılı olduğu, "Aziz Matta'nın Çağrılması" ile eş zamanlı yapılmış olan "Aziz Matta'nın Şehit Edilişi" Etiyopya kralının emri ile öldürülen azizin şehadet anını izleyenlere dramatik bir kurgu ile göstermektedir. Hem resmin hareket etkisini arttıran hem de odağı merkeze toplayan pozlarda bulunan figürler duygusal bir yoğunluk içinde olanlara tanıklık ederken, katil ve Aziz Matta kompozisyonun ortasında yer

almaktadırlar. 323x343 cm boyutlarındaki resim, tıpkı karşı duvardaki resim gibi kareye yakın bir kadrage sahiptir ve bu da ona bulunduğu dar alanda şapelin dışından bakanlar tarafından rahat bir şekilde izlenebilmesi için bir avantaj sağlamaktadır. Kompozisyondaki figürler dehşete kapılmış ifadelerle, resmin merkezinden dışarı doğru bir daire oluşturacak şekilde hareket etmektedirler (Howard, 2017,43). Ayakta duran katil bir eliyle yerde yatan Matta'nın elini tutarken diğer eliyle de kılıcını kaldırmaya hazırlanmaktadır. Herhangi bir korku ifadesine sahip olmayan Matta ise bir bulut üzerinden kendisine şehitlik sembolü olan palmiye yaprağını vermek üzere eğilen meleğe uzanarak sahnede bir ilahi yücelik duygusu oluşturmaktadır. Melek ve Aziz Matta'nın elleri, resmin sağdaki üçte birlik bölümünde bir aks oluşturmakta ve kompozisyonda şapelin dışında izleyicilerin bulunduğu pozisyona doğru bir vurgu alanı oluşmasını sağlamaktadır. Böylece, hem "Aziz Matta'nın Çağrılışı" hem de Aziz Matta'nın Şehit Edilişi" resimleri şapelin iç tarafından dışına doğru bir harekete sahip olmaktadır. Resmin dramatik etkisini arttıran ışık karanlık kompozisyona sert bir biçimde sol üst köşeden girerek ilk önce merkezdeki ana figürleri güçlü bir biçimde aydınlatmakta, daha sonra sahip oldukları ifadelerle vurgu yapacak şekilde diğer figürleri farklı oranlarda ortaya çıkarmaktadır. Bu ışığın geldiği kaynak, şapelin yarım daire penceresinden gelen doğal gün ışığıyla eşleşmektedir.

Resim 3. Aziz Matta'nın Şehit Edilişi

Kaynak. www.wga.hu

5. RESİMLERİN BİRBİRLERİYLE VE MİMARİ MEKÂNLA İLİŞKİSİ

Resim 4. Contarelli Şapel'in Cepheden Görünüşü

Kaynak: <http://rome-honours-groningen.co.nf>

Contarelli Şapel'e cepheden bakış ile, üç resim aynı açıdan görüldüğünde, ayrı ayrı eserler olmaktan çok bütün bir tek yapıt ile karşılaşılır. Çünkü, mimari mekânın yapısı ile resimler birlikte özgün bir etki oluştururlar Üç resim birlikte, soldan sağa doğru takip edilerek, bir sinema filminin sahneleri gibi, Aziz Matta'nın hayatının en önemli anlarını izleyenlere anlatır. Gözün hikayeyi takip rotası sol duvarda asılı olan "Aziz Matta'nın Çağrılması" resminde izleyenlere en yakın konumdaki Aziz Matta figürü ile başlayıp resmin içinde dolaşarak yan duvara geçer. Orada melek tarafından ilham edilerek İncil'i yazan Matta ile karşı karşıya gelinir ve sağ duvarda, yine izleyenlere yakın bir konumda bulunan, katili tarafından şehit edilen Matta'ya doğru uzanır. Bu aynı zamanda, neşeli bir resimden, dramatik yönü kuvvetli olan bir resme de geçiş anlamına gelmektedir. Böylece Caravaggio, izleyicinin üç farklı duygu ile karşılaşmasını sağlamaktadır. Şapelin penceresinden içeri giren doğal ışık da etkiyi destekleyip arttırarak, bakış açısının merkezden kenarlara doğru açılmasına olanak sağlar. Resimlerin karanlık bir atmosfere sahip olmaları, şapelin loş ve kasvetli havası ile birlikte bir işlevsellik taşımaktadır. Böylece hem pencerenin doğal ışığı, hem de resimlerin kendi ışığı dikkat çekici bir biçimde mekânı aydınlatmaktadırlar.

Yan duvar resimlerindeki kompozisyonların içerden dışarıya bir hareket kurgusu içinde olması ve vurgu noktalarının izleyiciye yakın bir hat üzerinde olması, resimlerin derin bir rakursiyeye sahip olmasına yol açmaktadır. Resimlere yukardan bir açıdan bakıldığından, tüm mekân ve zemin tasvir edilebilmektedir. Altar resmindeki mekân ise izleyiciler tarafından alttan görülecek bir açıdan resmedilmiş, böylece resim hem yukarı doğru uzuyor etkisine sahip olmakta hem de anıtsallık ve yücelik duygusu artmaktadır. Kompozisyonların sahip olduğu bu düzen şapelin olduğundan daha derin ve yüksek görünmesine sebep olmaktadır. Üç Matta figürünün oluşturduğu üçgen alan ise mekânın genişlik hissini arttırmaktadır. Resimlerin kompozisyon yapısı, şapelin bir mimari mekân olarak görünüşünü doğrudan etkilemektedir.

6. SONUÇ

Bir mimari mekân olarak Contarelli Şapel ve Caravaggio'nun Aziz Matta resimleri birbirlerini işlevsel olarak destekleyen bir birlikteliğe sahiptirler. Mekân ve resimler ayrılmaz bir bütün olarak var olmaktadır. Üç resmin birbirleriyle olan içerik-biçim ilişkisi ve mekân içindeki konumları adeta bir triptik etkisi oluşturmaktadır. Resimler mimari mekânın algılanış şeklini belirlerken, mimari yapının sahip olduğu özellikler, resimlerin içeriğini ve yarattığı etkiyi doğrudan belirleyen bir unsurdur. Üç resimde de Matta'ya temas eden ilahi bir kişilik mevcuttur. Bu soldaki resimde İsa, altarda ilham eden melek, sağdaki resimde ise, palmiye yaprağını veren melektir. Karşılıklı iki duvardaki resimler boyut olarak yakınlıklarıyla ve simetrik yapılarıyla Matta'nın kutsal görevinin başlangıç ve bitiş anlarını eşit bir yoğunlukta betimlerken, karşılıklı zıtlıklar ve benzerliklerle var olmaktadır. Matta'yı göreve çağırarak kutsal yolculuğunu başlatan İsa ile elinde kılıç tutan ve az sonra azizin hayatına son verecek olan katil, yücelik ve kötülük sembolü olarak karşılıklı duvarlarda yer almaktadırlar. Altar resminde İncil'i yazan Matta ise bir taraftan gökten inen meleğe bakarken, diğer yandan bitişik duvardaki resimde yer alan İsa figürüne yakın durarak, iki resim arasında duygusal ve biçimsel bir geçişe sebep olmaktadır. Caravaggio Matta'nın şehadetine tanıklık edenler arasına kendi portresini de yerleştirerek, hikayenin sonuna adeta imzasını atmıştır.

Rönesas sanatı, resimlerin kompozisyon, biçim ve içerik olarak mimari mekânla birlikte yeniden tasarlanıp, oluşturulmasının öncülüğünü yapmıştır. Michelangelo ve Rafael'in freskleri mekân içindeki görsel etkiye yoğunlaşmış, onların ardından gelen ustalar ise, kompozisyonlarını, resimlerinin mimari mekânda görülecekleri pozisyona göre dönüştürmüşlerdir. Caravaggio, Contarelli şapel için yaptığı Aziz Matta resimleriyle hem doğrudan mimari mekânın algılanışına etki etmiş, hem de mimari mekânın özelliklerini resimsel eleman olarak kullanabilmiştir.

KAYNAKÇA

- ERDOĞAN, Firdevs Candil, 2015, Caravaggio, Hayalperest Yayınevi, İstanbul, ISBN 978-605-84018-3-9
- GOMBRICH, E.H., 1992, Sanatın Öyküsü, Remzi Kitapevi, İstanbul, ISBN 975-14-0291-3
- HARIS, B. ZUCKER, S., 2015, Calling of St. Matthew, Smarthistory, [online], <https://smarthistory.org/caravaggio-calling-of-st-matthew/> [Erişim Tarihi: 10 Ekim 2018]
- HOWARD, Annabel, 2017, İşte Caravaggio, Hep, Kitap, İstanbul, ISBN, 978-605-192-023-8
- LAMBERT, Gilles, 2004, Caravaggio, Taschen GmbH, Köln, ISBN 3-8228-6305-X
- NEMES, Kurt, 2015, San Luigi dei Francesi, Rome [online], <http://www.sacred-destinations.com/italy/rome-san-luigi-dei-francesi> [Erişim Tarihi: 16 Ekim 2018]
- PUGLISI, Catherine, 1998, Caravaggio, Phaidon Press Limited, London, ISBN 0 71483966 3
- San Luigi Dei Francesi Resmi Websitesi, [online], <http://saintlouis-rome.net> [Erişim Tarihi: 10 Ekim 2018]